

יבמות עב

משה שווערד

1. רש"י מסכת יבמות דף עב עמוד א

איבעית אימא משום דנזופים היו - ממעשה העגל ולא היו ראויין לאור נוגה.

2. תוספות מסכת יבמות דף עב עמוד א

נזופין היו - אמר רבינו יצחק ממעשה מרגלים ולא כמו שפירש בקונטרס ממעשה העגל שהרי מחל להם הקב"ה ואמר להם סלחתי שאחר כך נעשה משכן והשרה שכינתו ביניהם.

3. תוספות מסכת יבמות דף עב עמוד א

משום דלא נשיב להו רוח צפונית - בספרי אומר דבגנותן של ישראל סיפר הכתוב שלא עשו אלא פסח אחד במ' שנה שהיו במדבר שלא מצינו שעשו פסח אלא בשנה שניה ותימה וכי במזיד היו נמנעים ואי משום מילת זכרים שהיו מעכבים וחשיב גנות לפי שגרמו הם דבר זה והא כיון דלא אפשר לא היתה מעכבת כדאמר לעיל (דף עא.) המול לו אמר רחמנא ואז יקרב וגו' ואמר רבינו יצחק דעשו פסחים אבל לא עשו כתקנן אלא אחד.

4. רמב"ן על במדבר פרק ט פסוק א

ועל דעת רבותינו, לא עשו אותה אלא בשנה זו בלבד, שלא היו יכולין לעשותה לפי שנולדו להם בנים ועבדים ולא יכלו לימול אותם מן הטעם שהזכירו שהיה להם לסכנה, כמו שמפורש ביבמות (עא:):

אבל בספרי (בהעלתך טז) אמרו ויעשו את הפסח בראשון וגו', בגנות ישראל הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסח זה בלבד... והוא גנותן ויתכן שהגנות הזוהי קלקלתם בענין המרגלים, שממנה נתנדו ולא נשבה להם הרוח הצפונית ולא מלן, ולפיכך נאסרו בכל הקדשים או שתהיה הברייתא הזו כדברי האומר (מכילתא בא טו) אין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו, והיו רשאים לעשותו ונתעצלו ולא עשו אותו, והוא גנות גדול אבל הראשון הוא יותר נכון בעיני, כי היה משה מכריחם לעשותו ולא היה מניחם בחיוב כרת אבל חג המצות שבעה והשבת חמץ לא הוצרך לומר שנהגו בו, שהן חובת הגוף הנוהגת בכל מקום, וכבר נאמר בהם (שמות יב יז) לדורותיכם חוקת עולם:

5. חידושי הרמב"ן מסכת יבמות דף עא עמוד ב

איכא דקשיא ליה אי לא מהול כלל קדשים היכי אכלי, ועוד שהרי בשר תאווה נאסרה להם... ובשר תאווה שמא הותר לערלים כיון שלא היו יכולין להקריבם שלמים, א"נ בשר נחירה אישתרי להו, אי נמי אכלי בשר צבי ואיל ועופות כגון שליו שהי' להם, שאינן קרבין לגבי המזבח, שלא נאסרו כלל כדאיתא במסכת חולין

6. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עב עמוד א

דלא ליבדור ענני כבוד. פי' לאו משום דתקיף אלא מתוך שנוחה היא ויפה נבלעת בעננים ומתפזרים ומאיר העולם, ויש שואלים וכי לא היה הקב"ה יכול להשיב רוח צפונית ולא ליבדור ענני כבוד וכשם שלא נצחה הרוח עשן המערכה, וי"ל שלא היה רוצה הקב"ה לעשות נס זה שלא לצורך כיון דדינא דאורייתא דמילה בסכנה אפשר לשהותה, וכ"ש כי לאחר שהיו נזופין לא היו ראויים לעשות עמהם נס זה.

7. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רח

הרב הגאון המופלג ומפואר רם ונשא וגבה מאוד כש"ת מו"ה צבי הרש חיות נ"י אב"ד דק"ק זאלקווי יע"א: ... וראיתי בספר כתב איש ריבנו ערער יתערער, כי נתעורר הרי במדבר מלו הלויים מ' שנה ולא נסתכנו ואיך הניח מרע"ה את הישראלים ולא זרזם על המילה יקבל הרובה את תשובתו, אין ספק כי למול וליצא בדרך סכנה היא לולד, שהרי על כן נתעצל מרע"ה על המילה ונענש על שעסק במלון תחלה [נדרים ל"ב ע"א], אבל עכ"פ ברור הוא כי סכנה לולד למול וליצא בדרך, והנה במדבר שלא ידעו עת נסיעתם, שאפילו בקדש אשר ישבו ימים רבים מ"מ הם היו מעותדים בכל רגע לנסיעה בנסוע הענן ויש אשר יהי' על המשכן לילה ויום וגו' [במדבר ט' - כ"א], ואם כן לא היו יכולים למול דלמא מיד אחר המילה יסע הענן, ובכל זאת מיציאת מצרים עד שניזופו למקום בעגל או במרגלים כל זמן שנשב להם רוח צפונית אשר יש בו תרופה לחבולה מלן כולם כמבואר ר"פ הערל [ע"ב ע"א], אך מניפה ואילך שלא נשב רוח צפונית וגם היו בדרך, אסורים היו למול עצמם, ואילו היו רוצים היה מרע"ה מוחה בהם, ונשאר הקושיא על הלויים איך הניחם מרע"ה למול ולסכן בניהם, לזה י"ל, דיש לתקור וכי ס"ד שכל מ' שנה נשתנה סדרי בראשית ולא נשב רוח צפונית בכל העולם מ' שנה והיה נס זה יותר מהעמדת השמש ליהושע בן נון יום תמים, [יהושע י' י"ג], ועוד דקדוק לשון הש"ס לא נשב להם רוח צפונית מה לשון להם, ולחד לישנא בגמ' שם לא נשב כי היכי דלא לבדרי ענני כבוד. לכן נלפע"ד אלו ואלו דברי אלקים חיים, דהנה רוח צפונית

המנשב בעולם מרפא אפילו השוכבים בביתא דשישא, כי עכ"פ נכנס בין בתרי נקבי הפארו"ז ואיהו דידי' עביד, אך לכנוס בין בתרי ענני כבוד שהיו מלובטים ומדובקים זה בזה אדוק היטב דלא לבדרו ענני כבוד ועפ"י טבע עוצם אדיקותם לא היה אפשר לרוח צפונית לכנוס ביניהם אם לא יתפרדו זה מזה, ומ"מ כל זמן שלא היו נזופים נעשה להם נס ונשב להם דייקא רוח צפונית או דבר אחר כיוצא בו, ונכנס בחזרי משכבי הילדים הנימולים ונס זה נעשה למחנה ליום כל מ' שנה והיו מחוייבים למול, אבל ישראל שהיו נזופים לא נעשה להם נס להכניס רוח צפונית בין הבתרים ע"כ מדינא היו אסורים למול בניהם.

8. ערוך לנר מסכת יבמות דף עב עמוד א

בתוס' ד"ה משום... לפירוש התוס' דנזופים היו מעון מרגלים איך קאמר כל מ' שנה לא נשיב רוח צפונית הא מעשה מרגלים לא הי' עד שנה שניי', וגם אפכא י"ל להך טעם דלא נבדר ענני כבוד א"כ כיון משמת אהרן נסתלקו ענני כבוד כדאמרינן בר"ה (ג א) ואהרן מת בא' באב מ"ט לא נשיב רוח צפונית עד שעברו את הירדן בניסן שאחריו ואי נשב מ"ט לא מלו אז ואין לומר הא חזרו ע"י זכות משה מכ"מ יקשה הא ממתת משה ואילך נסתלקו כדאמרינן בערכין ומ"ט לא מלו מז' אדר עד י"ג ניסן, ולכן י"ל דהנך ב' טעמי לא פליגי דתרווייהו צריכי טעם דענני כבוד משום תחלת הארבעים וטעם דנזיפה משום סוף הארבעים דה"ל מושך עד שעברו את הירדן דהא אי לאו מעשה דמרגלים בעוד ג' ימים היו ראויים לבוא לא ובעוד שלא עברו היו עדיין בכלל נזופים שלא היו ראויין לעבור ולכן א"ש ג"כ דחשיב גנות להנך ב' תירוצים:

9. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עב עמוד א

שומר פתאים ה'. ולפום האי טעמא מאן דלא בעי למימהל ביומא דעיבא הרשות בידו ושפיר עבד שלא לסמוך על שומר פתאים ה', מ"ר הר"ם, וה"ה שהיה ראוי שלא למול בשבת כשהוא יום המעונן.

10. ספר טורי זהב על יו"ד - סימן רסד

(ט) צריך לתקן רבוי הבשר. פירוש ע"י (שימשך) [שימשוך] העור כו' וכמ"ש אחר זה ואותה הג"ה היא פירוש לדברי השולחן ערוך שלפניה והטעם הוא דמן התורה כיון שנימול פעם אחת כהוגן שוב אין צריך למולו שנית אפילו אם אח"כ חזרה ונתכסה אפילו כולו אפילו בשעת קישויו אלא מדרבנן הוא דהצריכו למול שנית... ומסתפקא לי דאם נולד מהול והטיפו ממנו דם ברית ואח"כ מכה שמנו נתרבה ונמשך העור למעלה ולא נראה כל העטרה אפי' אחר הקישוי מי נימא שצריך לחתוך העור באיזמל ולתקנו כראוי דכאן אין שייך לומר שכבר היה נימול כראוי מן התורה דבאותה שעה לא היה לו ערלה כלל ודמי לכיסוי הדם דאמרינן בפרק כיסוי הדם דכסהו הרוח וחזר ונתגלה חייב לכסות דאין דיחוי אצל מצות ה"נ ממש כן הוא דלא אכפת לו במה שלא היה ראוי לימול בשעתו דמ"מ החיוב בא עליו אחר כך אפילו מן התורה א"ד דשאני הכא דמן התורה אין חיוב רק הערלה בתולדה ולא מה שנמשך אח"כ אבל אם היה נולד מהול קצת פשיטא לי שאחר כך אם נמשך העור שצריך לחתוך אותו כיון שלא נימול שום פעם כראוי עדיין:

11. הר צבי

דף עב ע"א; גמרא: ר' יהודה אומר לא ימול [מהול] מפני שסכנה היא לו.

ופירש רש"י שסכנה הוא לו שמא יעשה כרות שפכה. לכאורה יש לעיין דר' יהודה אומר מפני הסכנה ורש"י אומר שמא יעשה כרות שפכה, ולומר דהוי סכנת אבר יש לעיין אם זה נקרא סכנת אבר, דהא אין כאן סכנת איבוד אבר דהא באמת אינו מחוסר אבר כלל אף אם יעשה כרות שפכה. ועוד וכי מפני חשש של כרות שפכה יבטל מצות עשה דמילה, ואי משום דנאמר דכאן המצוה למול אינה אלא דרבנן, הא המקשן סלקא דעתא דחיוב מילה במשוך הוא דאורייתא, אבל לזה יש לומר דאף על גב שנמשך סלקא דעתא שהוא מדאורייתא מכל-מקום לר' יהודה ידע המקשן דאינו אלא דרבנן, ולכן מלין אותו דלא אתי דרבנן ודוחה איסור דאורייתא.

אבל מכל-מקום קשה דכיצד קורא לכרות שפכה סכנה, ויש לעיין אי יתכן לומר דאין הכי נמי דמפני הסכנה פירושו סכנת חיים, ומה שאומר רש"י דשמא יעשה כרות שפכה כוונתו, דקשה ליה דאיזה

12. רמב"ם יד החזקה - הלכות תרומות פרק ז

(י) כהן ערל אסור לאכול בתרומה מדין תורה שהרי נאמר תושב ושכיר בתרומה ונאמר תושב ושכיר בפסח מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו ואם אכל לוקה מן התורה משוך מותר לאכול בתרומה ואע"פ שנראה כערל ומד"ס שימול פעם שנייה עד שיראה מהול:

13. רש"י מסכת יבמות דף עב עמוד א

קתני מיהת משוך אוכל - אלמא לא גזור עליה תיובתא דרב הונא דאמר מדבריהן גזרו עליו תיובתא לישנא אחרינא גרסי' [לימא] מסייע ליה [לרב הונא] טומטום אינו אוכל כו' והאי אוכלין דמשוך ונולד מהול מדאורייתא קאמר וסייעתא דרב הונא וזו שמעתי

והיא נראית עיקר מדקאמרינן לקמן לימא כתנאי כו' מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר דאורייתא ומר סבר דרבנן אלמא ליכא למאן דמכשיר לגמרי.

14. תוספות מסכת יבמות דף עב עמוד א

מבחוץ - וא"ת אכתי היאך מאכיל את אשתו דכיון דאינו בן ביאה לא הוי חופתו חופה כמו פחותה מבת ג' לעיל בפרק הבא על יבמתו (דף נז:). וי"ל דכיון דראוי לקרוע הוי בר חופה.

15. רמב"ם יד החזקה - הלכות תרומות פרק ז

(יד) פצוע דכא כהן שקידש בת כהן אינה אוכלת סריס חמה הוא ואשתו ועבדיו אוכלין טומטום ואנדרוגינוס עבדיהן אוכלין אבל לא נשותיהן:

16. משנה למלך הלכות תרומות פרק ז

יד] טומטום ואנדרוגינוס עבדיהן אוכלים כו'. מרן הביא כל הסוגיא דר"פ הערל וכתב וידוע דהלכה כרבא ולפיכך סתם רבינו כו'. ולא ידעתי טעם לזה דכיון דביציו ניכרות אמאי אינו מאכיל את אשתו הא ודאי זכר הוא והיא היא אשת איש גמורה והבא עליה במיתה וא"כ אמאי לא יאכיל את אשתו. ובדברי הגמרא הייתי סבור לומר דרבא לא פליג עליה דאבי לענין דינא דמודה רבא דאם ביציו ניכרות דאשתו אוכלת אלא דדחיקא ליה מילתא לאוקומי לברייתא בשביציו ניכרות דאם איתא ה"ל לפרש ועוד דס"ל דאי מיירי בהכי מאי אשמעינן בברייתא דאשתו אוכלת פשיטא דהא ודאי זכר הוא ומש"ה אוקמה ואמר מאי נשוי אמו ואשמעינן דלא נימא מוליד מאכיל שאינו מוליד אינו מאכיל וכדאיתא בגמרא. והנראה אצלי בדעת מרן הוא דס"ל דרבא פליג עליה דאבי לענין דינא וס"ל דאף שביציו ניכרות אינה אוכלת וטעמא מההיא דאמר' בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ד) אמר שמואל מודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה ע"כ. וכי היכי דאמר' התם דאע"ג דיש חופה לפסולות מ"מ בעינן שתהא חופה הראויה לביאה ואי לא לא חשיבא חופה ה"נ גבי תרומה דקי"ל דאינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה לא חשיבא חופת הטומטום חופה כיון דאינו ראוי לביאה והתוס' הקשו קושיא זו לאביי וז"ל וא"ת אכתי היאך מאכיל את אשתו דכיון דאינו בר ביאה לא הוי חופתה חופה כמו פחותה מבת ג' וי"ל דכיון דראוי ליקרע הוי בר חופה ע"כ. ורבא לא ס"ל תירוץ זה ומש"ה אוקמה לברייתא ואמר מאי נשוי אמו ומש"ה פסק רבינו סתם דטומטום אינו מאכיל את אשתו ולא חילק דס"ל דאפי' ביציו ניכרות אינו מאכיל משום דאין לו חופה וא"ת אכתי קשה דלמה לא נקט דטומטום מאכיל את אמו וללמדנו דלא נימא מוליד מאכיל שאינו מוליד אינו מאכיל וי"ל דכבר לימד אותנו רבינו דין זה בפ"ו דין י"ב שכתב ישראלית שיש לה זרע מכהן אוכלת בשביל בנה בין זכר בין נקבה ואפי' טומטום ואנדרוגינוס ואין ספק דדין זה דרבינו מהא דרבא גמר לה:

17. שערים מצויינים בהלכה

<p>שם ע"ב בזמנו אין נימולין אלא ביום. הקשו התוס' אמאי איצטריך במס' קידושין (כט.) "כאשר צוה אותך ולא אותה, דאשה לא מחייבא למול את בנה, תיפוק לי דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ביום ולא בלילה, וכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות, כמו לולב וסוכה וציצית דפטורות מה"ט, ותירצו דאיצטריך לר' אלעזר ברבי שמעון דלאחר זמנו נימולין גם בלילה. והריטב"א (שם) מתרץ, דמצות עשה שהזמן גרמא היינו מצות שבגופו, כגון ציצית וסוכה ולולב, אבל הכא החיוב אינו על גופו אלא למול את בנו, וזה אינו בכלל לפטור הנשים, ולכן צריך הקרא "כאשר צוה</p>	<p>אותו ולא אותה ובטורי אבן חגיגה (טז: ד"ה בני ישראל) כתב, דמצוה שהזמן גרמא כגון סוכה ולולב וכדומה לאחר זמנם בטלו המצות, וכשנה הבאה הווי מצוה בפני עצמה, ואין חשלומין לאותה מצוה שביטלו אשתקד, אבל במצות מילה אין המצוה כי אם פעם אחת, ואע"פ דבלילה אין החיוב, מ"מ כשהאיר היום חוזר וניעור אותה המצוה בעצמה, ואין דומה לשאר מצות שאינן בלילה, דהחיוב ביום הוא מצוה חדשה. ולפי הריטב"א והטורי אבן ניחא גם לשיטת הרבנן ואינו דוקא לשיטת ר"א בר"ש.</p>
--	---

18. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עב עמוד ב

דכ"ע משוך דרבנן. וה"ה [דהוה] מצי למימר משוך דאורייתא ופליגי בה כדפליגי בקטן שעבר זמנו שהוא דאורייתא, אלא משום דס"ל דקושטא דמילתא דמשוך דרבנן נקטיה הכי.

19. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עב עמוד ב

ומר סבר לא דרשינן וביום. פ"י לא דרשינן לרבות לאלו, וא"ת ולמשוך דרבנן מאי איכא למימר דהא קרא לא מיירי ביה, וי"ל דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.

20. תוספות מסכת יבמות דף עב עמוד ב

שהזה כו' - איצטריך לאשמועינן דהזאה כשרה אע"ג דאסור בתרומה וקדשים כי טמא.

21. ערוך לנר מסכת יבמות דף עב עמוד ב

בגמרא הזאתו כשרה. ק"ק למה נקט כשרה לשון דיעבד הן בדברי ר"א והן בברייתא ולא מותר להזות לכתחלה דהא מטבול יום ילפינן וטבול יום מותר לכתחלה גם מדברי הרמב"ם נראה שמותר לכתחלה ואולי כיון שיצא מכת מעשה שהכשירו חכמים ושם ה' הכשר בדיעבד דהא היו מסופקים עד שהכשירו חכמים נקט לשון דיעבד ויש לומר דמשום כך מייתי המעשה דאל"כ מאי קמ"ל בזה:

22. תוספות מסכת יבמות דף עב עמוד ב

התם משום דמאיס - ואפי' רבנן מודו התם דפטור ואם תאמר בפ"ק דחגיגה (דף ד. ושם) למה לן זכורך למעוטי טומטום ואנדרוגינוס כשביציו מבחוץ תיפוק לי דערל הוא דפטור וי"ל דטומטום כיון דלא אפשר למול לא מאיס ולא מיפטר מטעם ערל א"נ ה"פ התם משום דמאיס וחשיב התם לר' עקיבא ערל כי טמא אבל לרבנן לא ולרבנן איצטריך זכורך למעוטי טומטום.

23. שערים מצויינים בהלכה

✓ ערל שהזה הזאתו כשרה כו'. היינו הזאה על טמא מת כמש"כ רש"י להלאה. ובמנ"ח (מצוה רעה) דן, אי בעל מום כשר לעבודת פרה אדומה, אי דומה להא דהזאתו של ערל דכשרה. ונראה להסביר, עפ"י הגמרא במס' נדרים (לא:): כל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר (לך יז-א) "התהלך לפני והיה תמים", ובתרגום יונתן (שם) כתב "והיה תמים" — והיו שלים בכשרך, וכן במדרש רבה "והיה תמים", העבר את הערלה ובטל את המום, וברש"י (שם) כ"ז שהערלה כך אתה בעל מום, והרי דהערל והבעל מום שווים הם, והשתא כיון דאמרינן ערל שהזה כשר, ה"נ בעל מום שעבד עבודת פרה אדומה כשר. ובעיקר האסתפקתא שרוצה לדמות להא דערל שהזה, הא הזאה כשר גם בישראל ואינו צריך לכהן, ע"י בתוס' לקמן (עג. ד"ה לימד על).

24. פתח עינים [ברכות יח]

רבי ורבי חייא אלא האמת שרב חיבר וסידר ספרא וספרי. ומשום שרב הוא שחיבר ספרא וסדרו עדין לא נתפשט הרבה בימי ר' יוחנן כדאמרו ביבמות דף ע"ב אמר ר' יוחנן לר"ל ראיתי לבן פדת שיושב ודורש כמשה מפי הגבורה א"ל דידיה מתניתין היא היכא א"ל בתורת כהנים אול ר' יוחנן תנייה בתלת יומי וסבריה בתלת ירחי. אמנם מיהוה הו עיקר ספרא וספרי דהו תורה שבע"פ ופירושא דקראי כדאמרן. ובחגיגה דף ג' אמרו דהנהו תרי אלמי דבעא רבי רחמי עליהו ואשתכח דהו גמירי ספרא וספרי:

25. תוספות מסכת יבמות דף עב עמוד ב

ונתן ולא ונתנה - קרא יתירא קדריש ולא דריש מדכתב ונתן ולא ונתנה שהרי כל התורה בלשון זכר נאמרה.